

та їх співставлення з сучасними тенденціями розвитку пільгового оподаткування у країнах ЄС свідчать про вмотивованість скасування низки пільг, які не виправдали свого призначення. Водночас потрібно відзначити наявність імовірних ризиків і втрат бюджету внаслідок запровадження довгострокових галузевих пільг і преференцій при істотному зниженні ставок податку на прибуток і ПДВ. Крім того, при запровадженні окремих галузевих пільг не враховано досвід країн ЄС щодо створення завдяки пільговому оподаткуванню сприятливих умов для внутрішніх і зовнішніх інвестицій, а також підтримки стратегічно важливих національних інвестиційних і соціальних проектів.

Література

1. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 р. №2755–VI: [Електр. ресурс]. – <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Про спільну систему податку на додану вартість: Директива Ради 2006/112/ЄС від 28.11.2006: [Електр. ресурс]. – http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=994_928
3. Taxation trends in the European Union. Data of the EU Member States, Iceland and Norway // Eurostat Statistical books. – 2010 edition. – P. 136.
4. Загорський В.С., Мельник В.М., Кошук Т.В. Новітні податкові реформи у країнах Європейського Союзу та орієнтири для податкової політики в Україні // Наукові праці НДФІ. – 2010. – №3 (52). – С. 4–5.
5. Загорський В.С., Мельник В.М., Кошук Т.В. Зазнач. праця. – С. 9.

О.Ю. ГУСАК,

к.е.н., доцент, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Перспективи впровадження нових інструментів оподаткування фінансового сектору в Європі

Статтю присвячено дослідженню можливостей запровадження нових загальноєвропейських податків з фінансового сектору, спрямованих на отримання додаткових державних доходів та стабілізацію фінансових ринків.

Ключові слова: податки з фінансового сектору, податок на фінансові операції, податок на фінансову діяльність.

Статья посвящается исследованию возможностей введения новых общеевропейских налогов для финансового сектора, направленных на получение дополнительных государственных доходов и стабилизацию финансовых рынков.

Ключевые слова: налоги на финансовый сектор, налог на финансовые операции, налог на финансовую деятельность.

The article is devoted to exploring possibilities for introducing new Europe-wide taxes on the financial sector, aiming to raise additional tax revenues and to stabilise financial markets.

Keywords: taxes on the financial sector, financial transaction tax, financial activities tax.

Постановка проблеми. Світова фінансово-економічна криза створила нагальну потребу у фіскальній консолідації, потенційним джерелом коштів для якої може стати фінансовий сектор. До того ж існуючі глобальні проблеми розвитку, ефективності ресурсів та змін клімату вимагають значних бюджетних витрат, а для багатьох держав об'єднаної Європи покриття бюджетних дефіцитів стало пріоритетною метою антикризових заходів. Тому тема пошуку нових джерел фінансування за рахунок додаткового оподаткування фінансового сектору не втрачає своєї актуальності. Основним предметом обговорення є три цілі запровадження такого оподаткування:

– по-перше, податки мають сприяти ефективності та стабільності фінансових ринків, зменшувати небажані ефекти від ризикових операцій, що можуть створити негативні екстерналії для решти економічних підсистем;

– по-друге, протягом двох останніх десятиліть фінансовий сектор демонстрував високий рівень доходності, тому природним є намір упевнитися, що він є справедливим та суттєвим учасником внесків до системи державних фінансів;

– і, по-третє, саме фінансовий сектор є однією з основних причин широкого розмаху останньої кризи – тому саме від нього очікується допомога у фіскальній консолідації шляхом підвищення існуючих або запровадження нових податків. До того ж фінансова галузь отримувала істотну урядову підтримку під час кризи, яку важко переоцінити.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання необхідності стягнення нових податків з фінансового сектору з метою розширення важелів регулювання та підвищення податкових надходжень є темою для дискусій з часів початку останньої економічної кризи. Обговорення завдань, пов'язаних з податками та фінансовим сектором, не оминуло ані міжнародну, ані європейську спільноти. Нові форми оподаткування обговорюються європейськими наднаціональними установами – Європейською комісією [1], Європейським парламентом, Генеральним директором ЄС з оподаткування та митного союзу [2]. Проте дебати не обмежуються європейським рівнем: активну участь у дослідженні беруть міжнародні організації – Банк міжнародних розрахунків [3] та Міжнародний валютний фонд [4], глобальні об'єднання – «Велика двадцятка» (англ. G-20), Ініціативна група з інноваційного фінансування задля розвитку (англ. Leading Group on Innovative Finan-

cing for Development) [5], приватні компанії, зокрема «Прай-свотерхаусКуперс» [6].

Щодо вітчизняних досліджень нових інструментів оподаткування фінансового сектору, то, хоча наукові праці українських економістів приділяють певну увагу європейському та світовому досвіду оподаткування фінансової діяльності, проте в таких роботах недостатньо висвітлюються перспективи використання фінансової системи як джерела додаткових податкових надходжень та інших інноваційних методів державного фінансування.

Метою статті є окреслення перспектив запровадження нових податків з фінансового сектору на території Європейського Союзу для вирішення бюджетних проблем держав-членів.

Виклад основного матеріалу. Основними податками, які сплачує сучасний фінансовий сектор, є податок на прибуток підприємств та податок на додану вартість. Щодо корпоративного оподаткування, то обговорення справедливого внеску фінансового сектору в надходження від корпоративних податків не повинно розмежовуватися з дослідженням прибутковості цієї підсистеми. Протягом двох останніх десятиліть фінансовий сектор був більш прибутковим, ніж нефінансовий, проте його висока прибутковість пов'язана із специфічними економічними характеристиками. Щодо внеску фінансового сектору до податкових надходжень, то його частка була суттєвою до економічної кризи. Середньозважене для держав ЄС-27 значення частки фінансового сектору в загальних податкових надходженнях становило близько 20% у 2006–2007 роках [2, с. 7]. Під впливом кризи 2008 року частка зменшилася до 17% [2, с. 7] й продовжувала зменшення у наступні роки, в тому числі через перенесення на майбутні фінансові періоди збитків, отриманих у кризовий період. Аналогічні тенденції спостерігалися і серед неєвропейських держав G-20: протягом 2006–2008 років частка фінансового сектору в корпоративних податкових надходженнях становила 18% у США, 23,5% у Канаді, близько 15% у Бразилії та Австралії.

Якщо законодавчі норми оподаткування корпоративних доходів не мають виразної диференціації між фінансовим та нефінансовим секторами економіки, то для оподаткування створюваної ними доданої вартості ситуація кардинально відрізняється. З часів прийняття Шостої Директиви ЄС щодо ПДВ 1977 року загальною тенденцією для держав Співтовариства стало виключення фінансових послуг з-під оподаткування ПДВ, включно зі страхуванням та діяльністю інвестиційних фондів. Стаття 135 цієї Директиви звільняє від оподаткування ПДВ більшість фінансових та страхових послуг, що певною мірою відображає лояльний підхід та дозволяє державам ЄС надавати пільги платникам податків в оподаткуванні фінансової діяльності.

Зважаючи за проголошені цілі податкової політики у фінансовій сфері та її сучасний стан, предметом обговорення стала конструкція податкового інструменту для оподаткування фінансової діяльності. Основними моделями майбутнього податку є податок на фінансові операції (англ. Financial Transaction Tax – FTT, надалі – ПФО) та податок на фінансову діяльність (англ. Financial Activities Tax – FAT, надалі – ПФД), які представляють принципово різні підходи до оподаткування.

Концепція податку на фінансові операції, прототипом якого є відомий «податок Тобіна», зараз отримала значну увагу з боку громадськості. За задумом податок на фінансові операції повинен стягуватись з усіх угод, зокрема тих, що укладаються на організованих ринках, як наприклад торгівля акціями, облигаціями, похідними інструментами, валютою тощо. Ставка оподаткування передбачається на доволі низькому рівні й застосовуватиметься кожного разу, коли даний актив торгуватиметься. Стягнення або нарахування податку має відбуватися за допомогою торгової системи, де відбувається угода, отже, організатор торгівлі виступатиме податковим агентом. Сьогодні економічні експерти розглядають дві конфігурації такого податку – залежно від структури та розміру бази оподаткування.

Об'єктом оподаткування ПФО з широкою податковою базою є фінансові інструменти, що торгуються як на організованому, так і на позабіржовому ринках: акції, облигації, деривативи. Для перших двох груп інструментів базою для оподаткування є сума угоди, для третьої – номінальна вартість контракту. Причому саме за рахунок включення до об'єктів оподаткування похідних фінансових інструментів база оподаткування значно розширюється.

Потенціал зростання бюджетних доходів, як і економічні ефекти від запровадження такого податку, залежать від його параметрів, а особливо від розміру податкової бази. Загалом база оподаткування визначається сумою угоди, тому для ринкових інструментів – спот-угод на акції, облигації, валюту – її визначити неважко. Для похідних інструментів визначення вартості угоди є складнішою – в якості бази оподаткування можна використовувати номінальну вартість базового активу, проте, по-перше, ця база є занадто великою, а по-друге, сума податку може бути за розміром сумірною з вартістю контракту, що значно підвищить вартість хеджувальних операцій, для яких деривативи є одним з основних інструментів. До того ж оподаткування за вартістю базового активу може створити подвійний податковий тягар, якщо наприклад базовий актив після виконання похідного контракту реалізується на ринку спот. Альтернативним методом є використання не вартості базового активу, а ціни контракту – це суттєво скоротить податкову базу нового податку, тому питання конфігурації оподаткування операцій з похідними інструментами досі залишається дискусійним.

Конструкція ПФО з вузькою податковою базою заснована на ствердженні, що лише операції з дольовими та борговими фінансовими інструментами підлягають оподаткуванню.

Потенціал цієї моделі фінансового податку щодо доходності та інтенсивності економічного впливу суттєво різниться залежно від рівня його застосування (глобальний, європейський, національний) та масштабу торгових операцій у конкретній податковій юрисдикції. За відсутності міжнародного консенсусу в одностайному застосуванні податку дохід від нього залежатиме від перерозподілу мобільних торговельних операцій, а також можливостей платників зменшити податковий тягар за допомогою фінансового інжинірингу.

Для Європейського Союзу оціночне значення податкових надходжень для 2006 року було розраховано Австрійським ін-

ституту економічних досліджень [2, с. 15]: при застосуванні ставки у 0,1% зростання податкових надходжень в Європі може скласти від \$177 млрд. (145 млрд. євро) до \$476 млрд. (372 млрд. євро). Більша частина від цих прогнозних сум (80–90%) припадає на операції з похідними інструментами. У разі застосування для розрахунку податкової бази лише операцій з акціями та облігаціями щорічні податкові доходи для ЕС–27 складатимуть близько 20 млрд. євро. Якщо оподатковувати виключно валютообмінні операції за основними світовими валютами за ставкою 0,005%, надходження складатимуть (на основі оцінок обсягів торгів за 2007 рік) близько 24 млрд. євро щороку.

При застосуванні аналогічної ставки оподаткування у світовому масштабі оцінка податкових доходів від операцій з акціями та облігаціями склала близько 60 млрд. євро (на основі даних 2006 року). За деякими дослідженнями при включенні до бази оподаткування операцій з деривативами сума зросте вдесятеро, проте саме з цими фінансовими інструментами виникають основні труднощі, зокрема у розрахунку податкової бази або точності оцінки розміру доходу. Подальший досвід продемонстрував суттєві відмінності між очікуваними та реальними податковими надходженнями, а також нечіткості в оподаткуванні валютних операцій, здійснюваних виключно в межах однієї податкової юрисдикції.

Додатково генерований податковий дохід припадатиме на обмежену кількість держав, де сконцентрована переважна більшість торгівлі, а у разі включення до податкової бази деривативів, ця концентрація лише посилиться. З одного боку, це ускладнить досягнення міждержавних домовленостей щодо необхідності впровадження цього інструменту, бо лише кілька держав отримуватимуть реальні доходи. З іншого боку, інвестори багатьох країн використовують для укладання угод центральні торговельні майданчики, а отже їх користувачі також роблять свій внесок у загальні податкові надходження від оподаткування фінансових операцій. Саме тому ПФО є перспективним інструментом отримання додаткових державних доходів на глобальному рівні. Проте важливим є врахування економічного впливу цього податку – загалом, податки з фінансового сектору спричиняють певний перерозподіл доходів акціонерів банків, топ-менеджерів й активних учасників ринку до решти населення, а податкове навантаження – скоріше до клієнтів фінансових установ та безпосередніх користувачів фінансових послуг, що втім залежить від їхньої здатності уникати оподаткування. Крім того, такий податок опосередковано підвищить вартість капіталу для урядів та компаній.

Одним з найвагоміших аргументів на користь ПФО є те, що його можна застосовувати із використанням принципу «винний платить» (англ. 'polluter pays' principle), що дозволить інтерналізувати потенційні негативні екстерналії діяльності фінансового сектору. При застосуванні широкої податкової бази ПФО здатен допомогти стабілізації фінансових ринків, скорочуючи короткострокову спекулятивну торгівлю, обтяжуючи небажані фінансові угоди, переважно високочастотну торгівлю. Втім при впровадженні цього податку деякі аспекти потребують обов'язкового врахування: по-перше, підвищення ефективності є непевним через ймовірність нестабільності цін, зменшуючи ліквідність, наприклад на

ринках, що використовуються для операцій хеджування; по-друге, оскільки внесок до світової економіки високочастотної торгівлі є сумнівним, її внесок до розв'язання негативних ефектів останньої кризи досі вивчається; і, по-третє, ПФО оподатковує повну вартість угод, а не їхню додану вартість, тож фінансові продукти, що частіше торгуються, відчуватимуть більший податковий тиск.

Для максимальної ефективності ПФО повинен стягуватися лише зі «шкідливих» або високо-спекулятивних операцій, проте на практиці такі операції вирізнити доволі важко. Тож для отримання максимального ринкового ефекту податок має стягуватися з максимально широкої бази оподаткування. Застосування вузької податкової бази може знизити ризик географічної релокації ресурсів, проте зашкодить фінансовому посередництву, створюючи пільги для тих видів діяльності, що не оподатковуватимуться. Більш того, залежно від модифікації ПФО може стимулювати ухилення від сплати податків шляхом фінансового інжинірингу або вибору неоподатковуваних фінансових інструментів. Для ефективного зниження операцій, що створюють негативні ринкові ефекти на світовому рівні, для уникнення переміщення торгівлі, податок повинен застосовуватися у всіх фінансових центрах, бо такі осередки торгівлі широко пов'язані між собою та вартість переміщення торгових операцій між ними є зовсім незначною. Втім окрім широкої бази оподаткування для досягнення економічних ефектів та реальних податкових доходів, застосування ПФО потребуватиме значної координації у глобальному масштабі для запобігання ризику переміщення торгівлі та уникнення оподаткування.

У рамках свого звіту 2010 року для G–20 Міжнародний валютний фонд [4, с. 5], зосередивши увагу на підвищенні внеску фінансового сектору в державні інтервенції, вніс пропозиції запровадження податку на фінансову діяльність. Такий податок пропонується стягувати з суми прибутку або винагороди, отриманих фінансовими установами. На практиці деякі країни вже застосовують різновиди або елементи такого інструменту. (наприклад у ЕС це Данія, Франція та Італія [7]). МВФ пропонує три альтернативні модифікації податку на фінансову діяльність.

ПФД на основі адитивного методу є найбільш широкою версією, оподатковуючи фонд заробітної платні та прибуток, без вирахування витрат на фінансові операції. Іншими словами, податковою базою буде прибуток за вирахуванням приросту капіталу плюс зарплатний фонд. За своєю сутністю цей податок повторює ПДВ, бо стягує частку з прибутку та фонду зарплатні за кожен податковий період. Такий податок вже застосовується в деяких державах як надбавка у тих секторах економіки, які не підлягають оподаткуванню ПДВ.

ПФД на основі оподаткування доходу – передбачає оподаткування виключно доходів (заробітної платні та прибутку), що перевищують визначений розмір. Граничний розмір прибутку, що не підлягає оподаткуванню, може бути визначений за допомогою моделі ACE tax (англ. Allowance for Corporate Equity, за якою дозволяється вирахування з оподаткованого прибутку інвестицій профінансованих за рахунок власних коштів), або таке визначення прибутку, яке включає як реальні так і фінансові

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

операції. Щодо граничного розміру зарплатні, то вона може різнитися залежно від галузей економіки.

ПФД на основі оподаткування ризику – оподатковує надприбутки, отримані від надміру ризикованих операцій. За сутністю цей вид податку схожий на попередній, проте ця модель визначає граничне значення прибутку на одиницю капіталу, тому певна частка доходів може залишатися поза податковою базою, доки розмір прибутку на одиницю капіталу не перевищить граничне значення.

Рівень потенційного податкового доходу від застосування ПФД залежить переважно від його модифікації. За оцінками МВФ [4, с. 70] при застосуванні ПФД на основі адитивного методу в ЄС податкова база коливатиметься від 2,5% ВВП у Швеції та 8,4% ВВП у Ірландії до 23,2% ВВП у Люксембурзі. При застосуванні ПФД на основі оподаткування доходу або ризику середньозважене значення бази оподаткування складатиме 0,79% та 1,78% ВВП відповідно. Отже при застосуванні ставки у 5% та екстраполяції даних МВФ про 15 держав ЄС, які представляють 91% ВВП Співтовариства, три модифікації ПФД забезпечуватимуть податкові надходження в розмірі 25,9 млрд., 4,9 млрд. та 11,1 млрд. євро відповідно. У географічному розрізі надходження податкових платежів переважно відобразатиме частку країни–учасниці ЄС у фінансовій діяльності (що є більш диверсифікованим ніж їхня участь в торгівлі фінансовими інструментами, що застосовується для податку з фінансових операцій). Тому можна вважати ПФД більш справедливим та більш відповідним національним проблемам європейських держав, для яких бюджетна консолідація залишається однією з первинних задач.

Для 22 розвинених держав світу, що створюють близько 62% світового ВВП, 5% ставка ПФД на основі адитивного методу

забезпечить податкові доходи на рівні близько 0,28% ВВП [2, с. 22], що у абсолютних значеннях складатиме приблизно 75 млрд. євро. Середньозважене за ВВП значення бази оподаткування для сукупності з 22 найбільш розвинутих економік складає 4,14% ВВП.

Щодо переміщення податкового тиску, то це залежатиме від конкретної конструкції інструменту: емпіричні докази реального впливу ПФД відсутні, проте, якщо податок стягуватиметься з споживача, включно з компаніями–споживачами, податковий тиск може частково переміститися й на користувачів фінансових послуг.

Вплив податку на фінансову діяльність залежатиме переважно від його параметрів. Податок на основі адитивного методу безпосередньо не вплине на структуру фінансових ринків, бо дохід оподатковуватиметься незалежно від джерела його походження – податок стягується з усіх видів діяльності, а не лише з торгівлі, тож відсутня дискримінація між різними фінансовими продуктами та немає залежності від обсягів обороту компанії. Він не впливає на ціни на фінансові інструменти, а отже й на структуру ринку, тому не має прямого впливу на розвиток або гальмування високошвидкісної торгівлі. Для застосування на європейському рівні ПФД є цікавою концепцією, бо має потенціал доходності та надає вирішення деяким існуючим проблемам у оподаткуванні фінансових послуг.

ПФД може сприяти існуючим умовам для переміщення прибутків через виведення капіталу та грошових потоків за межі ЄС. Однак, зважаючи на природу податкової бази та потребу фінансових компаній оперувати переважно у місцезнаходженні основних споживачів їхніх послуг, умови для релокації доходів не матимуть значного впливу. Ці передумови збалансовані технічними досягненнями, які підвищують мобільність фінансового

Порівняльна характеристика податку на фінансові операції та податку на фінансову діяльність

Критерій порівняння	Податок на фінансові операції	Податок на фінансову діяльність
Прогнозовані елементи податку		
Об'єкт оподаткування	Операції з фінансовими інструментами (акції, облігації, деривативи, валюта)	Доходи від фінансової діяльності
Податкова база	Сума укладеної угоди або вартість похідного контракту	Прибуток плюс зарплатний фонд
Податкова ставка, %	0,1	5
Потенційні податкові доходи		
Масштаб Євросоюзу	Від 20 до 372 млрд. євро ⁽¹⁾	25,6 млрд. євро
Глобальний масштаб	Від 60 до 600 млрд. євро ⁽¹⁾	75 млрд. євро
Недоліки	<ul style="list-style-type: none"> • підвищить вартість капіталу для урядів та компаній; • важко визначити податкову базу для угод з деривативами; • генерований податковий дохід отримуватиме обмежена кількість держав, де сконцентрована торгівля; • фінансові продукти, що частіше торгуються, відчуватимуть більший податковий тиск; • потребуватиме значної глобальної координації 	<ul style="list-style-type: none"> • частково перемістить податковий тиск на користувачів фінансових послуг; • може сприяти умовам для виведення капіталу та грошових потоків за межі ЄС • запровадження у окремих державах ЄС може створити деформації на Єдиному ринку
Переваги	<ul style="list-style-type: none"> • дозволить інтерналізувати негативні ефекти фінансової діяльності; • здатен допомогти стабілізації фінансових ринків скорочуючи короткострокову спекулятивну торгівлю 	<ul style="list-style-type: none"> • більш справедливий за географічною ознакою; • не впливає на ціни на фінансові інструменти; • більше відповідає проблемам європейських держав

Примітки: 1. При оподаткуванні виключно операцій з акціями та облігаціями податкові надходження складатимуть близько 20 млрд. євро для ЄС та близько 60 млрд. євро для світової економіки, а при включенні до податкової бази операцій з похідними інструментами – від 145 до 372 млрд. євро та близько 600 млрд. євро відповідно.

сектору. Нарешті, запровадження ПФД у окремих державах ЄС може створити деформації на Єдиному ринку, що не відповідає потребі створення безпечного «поля дій» для суб'єктів господарювання держав Співтовариства.

Узагальнююча порівняльна характеристика двох основних концепцій додаткового оподаткування фінансового сектору (див. табл.) враховує аналіз основних елементів, оціночних доходів, переваг та недоліків податкових інструментів.

Серед інших інструментів, що розглядаються як заходи отримання додаткових податкових надходжень від фінансової системи, варто виділити наступні три, які фактично є модифікаціями двох основних інструментів, бо перші два можна віднести до різновидів ПФД, а третій можна включити до структури ПФО:

- бонусні податки – стягуються з премій та бонусів, що виплачуються робітникам у окремих секторах економіки, і розмір яких перевищує визначені податковими законами суми;
- надбавка на корпоративний податок для фінансового сектору;
- збір із валютних операцій, який повинен стягуватись з трансакцій з конвертації валют, проте експерти зазначають, що реальний вплив такого збору на фінансовий ринок є мінімальним через його мізерну ставку у 0,005% [6, с. 19], а єдиною метою запровадження є підвищення податкових надходжень.

Висновки

Одностаєне запровадження на теренах Європейського Союзу інструментів оподаткування фінансового сектору здається виправданим та обґрунтованим, зважаючи, що середовищем для реалізації цих планів є відновлювана після кризи європейська економіка. Фінансовий сектор може зіграти важливу роль у цьому відновленні, кредитуючи підприємства та домогосподарства. Проте дискусія щодо доцільності нових податкових заходів повинна враховувати їх можливий вплив на пропозицію кредиту з боку фінансової системи як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі, а також їхню сумісність з іншими напрямками державної політики зокрема з регуляторними реформами. Нові податки матимуть також як тимчасовий, так і довготривалий вплив на фінансову діяльність, а отже й на європейську економіку в цілому – зокрема, параметри цих податкових інструментів повинні бути такими, щоб мати мінімальний вплив на міжбанківські позики та вартість фінансування для держав-членів ЄС, підприємств та домогосподарств у майбутньому.

Література

1. Taxation of the Financial Sector [Electronic resource]: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee COM(2010) 549/5 of 7/10/2010. – Mode of access: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/com_2010_0549_en.pdf
2. Financial Sector Taxation: Taxation paper / European Commission, Taxation and customs union: Working paper. – Luxembourg: Publications Office of the European Union. – 2010. – №25. – 42 pp. – ISBN 978-92-79-18735-3.
3. Bank for international settlements: 80th Annual Report [Electronic resource] / Bank for International Settlements. – 2010. – 1 April 2009-31 March 2010. – Mode of access: <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2010e.pdf>
4. A fair and substantial contribution by the financial sector: final report for the G-20 [Electronic resource] / International Monetary Fund. – June 2010. – Mode of access: <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/062710b.pdf>
5. Globalizing Solidarity: The Case for Financial Levies [Electronic resource]: Report 2010 / Committee of Experts to the Taskforce on International Financial Transactions and Development. – June 2010. – Mode of access: http://www.leadinggroup.org/IMG/pdf_Financement_innovants_web_def.pdf
6. Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services [Electronic resource]: Final Report to the European Commission / PricewaterhouseCoopers. – 2 November 2006. – Mode of access: <https://globalvatonline.pwc.com/uk/tls/gvol2/gvol2.nsf/AllByCode/RJAI-6XLJXR?opendocument>
7. Taxes in Europe database [Electronic resource]: European Commission's on-line information tool. – Mode of access: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxinv/welcome.do
8. Froymovich R. EU Parliament Approves Report On Financial Transaction Tax [Electronic resource] / Riva Froymovich / The Wall Street Journal. – 2011. – February 1. – Mode of access: <http://online.wsj.com/article/BT-CO-20110201-713215.html>
9. Буркова А. Европейский Союз: обсуждение налога на финансовые операции [Электронный ресурс] / Анастасия Буркова / проект World Business Law. – 12.04.2010. – Режим доступа: <http://www.worldbiz.ru/analytics/detail.php?ID=784>
10. Innovative financing at a global level: Taxation paper / European Commission, Taxation and customs union: Working paper. – Luxembourg: Publications Office of the European Union. – 2010. – №23. – 57 pp. – ISBN 978-92-79-16555-9.